

9 december 2024

Beleidspaper - Dringend duurzaamheidspragmatisme nodig in de bouw Hoe de Europese Directieve over duurzaamheidsrapportering een doctrine dreigt te worden en wat eraan te doen

Prof. Dr. Hans Verboven

Faculteit Bedrijfswetenschappen en Economie, Universiteit Antwerpen / Sustacon

Als pionier in de sector zijn we vanuit Sustacon en vanuit onderzoek en onderwijs aan de Universiteit Antwerpen al meer dan 10 jaar aan het werk rond duurzaamheid. We staan met Sustalab (UAntwerpen) en Sustacon aan de wieg van bedrijfsgerichte tooling en advies rond duurzaamheid (o.a. Sustabuild, Sustatool) in Vlaanderen. De laatste 5 jaar hebben we ons in de niche van strategie en duurzaamheid tot marktleider ontpopt bij familiale bedrijven in de brede bouwsector, transport en logistiek. We weten dus wat er speelt en hoe dit pragmatisch aan te pakken. Deze korte studie kwam tot stand op vraag van BouwUnie. Na gesprekken waarin we onze bezorgdheid uitten over de overdreven administratieve last die de CSRD met zich meebrengt, vroeg men ons om deze thematiek wat dieper uit te spitten en de gevaren, maar ook, de kansen te beschrijven. In dit kader werd ook een uitgebreide bevraging georganiseerd bij 23 CSRD-plichtige bedrijven uit de bouw- en (bouw)logistieke sector.

Bij vragen over de studie kan u mailen op hans@sustacon.be

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Uitdagingen in de bouw	2
3. De duurzaamheidseconomie	3
4. Het watervaleffect	4
5. Juridisering en administratieve ballast	5
6. De CSRD in detail	6
6.1 ESG-onderwerpen	7
6.2 De waardeketen	8
6.3 DMA – Dubbele Materialiteit	9
6.4 Scoringsmethodiek	9
6.5 European Sustainability Reporting Standards (ESRS).....	10
6.6 Datapunten	10
6.7 Gedetailleerde stappen om te voldoen aan de CSRD	11
7. Sectoroverzicht DMA.....	12
8. De EU-taxonomie – beter doordacht	19
9. Sectorbevraging naar het nut en de werklust.....	21
10. Conclusie: strategie aub i.p.v. compliance -verbetersuggesties	23

1. Inleiding

Groen is poen, zei ooit een bevriende Nederlandse ondernemer. Hij bedoelde met die boutade vooral de besparingen die bedrijven kunnen halen uit investeringen in groene energie en efficiëntiemaatregelen. Vandaag is het omgekeerd. Groen kost de bedrijven poen. Het is immers een lucratief verdienenmodel geworden in audit en consultancy waarbij administratie en papierwerk de bovenhand krijgen op strategie. De oorzaak? De toenemende regulering met op kop de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) die dat in de hand werkt. De regulering wordt een doel op zich en dreigt écht nuttige initiatieven te overschaduwen.

Duurzaamheid wordt een zaak van boekhouders. Daar moeten we ons met alle kracht tegen weren, want we verspillen tijd en geld aan activiteiten die onze economie en maatschappij allesbehalve duurzamer en veerkrachtiger maken.

2. Uitdagingen in de bouw

Groen is niet het enige probleem in de bouw. Er zijn nog uitdagingen. Het consultancybedrijf McKinsey & Co publiceerde in juni 2020 de nog steeds even actuele en visionaire studie “The next normal in construction: How disruption is reshaping the world’s largest ecosystem”. Deze studie bouwt voort op eerdere publicaties die ingingen op de sectorkenmerken in het algemeen en productiviteitsuitdagingen in het bijzonder. Volgens McKinsey tekenen zich vier belangrijke risico’s af die de marktdynamiek in de bouwsector sterk zullen beïnvloeden en de sector fundamenteel zullen wijzigen (McKinsey & Co, 2020). Het gebruik van **nieuwe materialen** was naast **bouwindustrialisatie**, **digitalisering** van producten en processen en **nieuwe toetreders**, één van de vier belangrijke risico’s. “Nieuwe materialen” werd erg breed ingevuld. Zo gaat het om CO₂-arme cementsoorten, circulaire materialen, lichtere materialen zoals lichtmetalen frames (LSF) en kruisgelamineerd hout (CLT). Deze materialen hebben als voorbeeld dat ze een efficiëntere off-site productie mogelijk maken en een lagere CO₂-voetafdruk hebben.

Op deze manier is de brug naar duurzaam bouwen snel gemaakt. Vandaag, meer dan vier jaar later, is duurzaamheid niet meer weg te denken uit het managementdiscours.

De bouwsector heeft door zijn CO₂-uitstoot, grondstoffengebruik en invloed op de leefomgeving een aanzienlijke milieu- en klimaatimpact. Tot de belangrijkste aandachtspunten behoren embodied carbon, klimaatadaptatie en circulariteit. Bouwbedrijven zullen hun processen en materialen moeten verduurzamen om aan deze eisen te voldoen, waarbij CO₂-reductie, circulariteit en milieuverantwoorde keuzes centraal staan. Databeheer en ketensamenwerking worden hierbij bijzonder belangrijk.

Het hoeft niet te verwonderen dat de Europese wetgever de trends rond materialen en duurzaamheid nauwgezet opvolgt. Nieuwe EU-regelgeving zoals de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), de EU-taxonomie, Level(s), en diverse – soms sterk uiteenlopende – nationale initiatieven zorgen dat dit op de agenda van heel wat bedrijven komt. Dat hiervoor aanzienlijke hoeveelheden **data** doorheen de hele keten nodig zijn, versterkt de noodzaak voor **digitalisering** van processen in de bouwsector, met onder andere Building Information Modeling (BIM) en data uit levenscyclusanalyses (LCA’s). Ook **bouwindustrialisatie** wordt belangrijker, doordat deze aanpak unieke mogelijkheden biedt om efficiënt in te spelen op de uitdagingen en de benodigde data te verzamelen.

Zoals dikwijls zijn deze uitdagingen kansen en bedreigingen. Het is echter niet voor iedereen mogelijk om de budgetten te investeren in productieateliers en op te schalen in productie, laat staan dat men een

rendabele schaalgrootte krijgt voor prefaboplossingen. En kan u nog volgen met AI en alle digitale trends die onvoorstelbaar snel evolueren?

3. De duurzaamheidseconomie

Groene regelgeving en rapporteringsverplichtingen over milieuaspecten zijn niets nieuws. Het is ook erg verstandig om te zorgen dat we met zijn allen werken aan individuele winst- en waardecreatie zonder daarbij milieu- en maatschappelijke kosten te collectiviseren. We moeten bedrijven helpen om die duurzaamheid echt te integreren in de strategie en waardepropositie. Zo worden ze futureproof.

Men kan echter bezwaarlijk stellen dat we vandaag te weinig regels kennen of dat grote bedrijven er maar op los vervuilen in Europa, of het systematisch niet nauw nemen met arbeidsomstandigheden. De gevoeligheid van de publieke opinie, het wetgevend kader en de handhaving door de overheid zorgen ervoor dat het overgrote deel der bedrijven wel in de pas loopt. En toch komt dan de CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive). Over die Directive is al veel inkt gevloeid. Het uitgangspunt is goed. Ze stelt immers dat bedrijven moeten weten wat de risico's en opportuniteiten zijn van specifieke ESG-onderwerpen (Environment, Social, Governance) voor hun bedrijf én wat de impact is die ze hierop kunnen hebben. Als iets belangrijk is, moet je er iets mee doen en als je op een bepaald onderwerp een grote impact kan hebben is het – en hier doet altruïsme zijn intrede – ook aangewezen om er iets aan te doen. Mooi toch? Ondernemingen kunnen nu die onderwerpen in hun strategie opnemen en over gestandaardiseerde relevante KPI's rapporteren. De weg om tot dat doel te komen is evenwel geen korte rechte lijn, maar een echte Odyssee geworden. De methodiek die men voorschrijft en de honderden pagina's met uitleg, datapunten, interpretaties van datapunten, commentaren bij interpretaties, etc. leiden tot een orthopraxie van regeltjes en spitsvondigheden en een juridisering van duurzaamheidsrapportering.

Duurzaamheid moet strategie zijn, geen compliance. Dat men in multinationals over grote teams beschikt die niets anders doen dan duurzaamheidsboekhouding en -rapportering, begrijp ik. De bedrijven die onder de scope vallen van de CSRD zijn echter niet allemaal multinationals. Het zijn zeer dikwijls uit de kluiten gewassen MO's of een bedrijvengroep bestaande uit een handvol KMO's die samen onder de richtlijn vallen. Legal-afdeling? Compliance-afdeling? Sustainability manager? Quod non. Het kleinste bedrijf dat wij kennen dat mee moet rapporteren in een groep telt drie werknemers.

Een hele economie van consultants en de big four auditpartijen zijn op de kar van CSRD gesprongen. Men kan het ze ook niet kwalijk nemen. Geholpen door de complexiteit en juridisering van duurzaamheid, ziet men hier een enorme businessopportunity om klanten Diets te maken hoe het dan wel moet.

Van Directive naar Doctrine

De eerste drie jaar schuift Europa limited assurance naar voren. Er bestaat een moeilijk leesbaar juridisch document van EFRAG dat een 15-tal pagina's nodig heeft om het woord limited te beschrijven. Limited assurance blijkt in de offertes van de auditbureaus evenveel invullingen als tarieven te hebben. Wat wij ermee bedoelen, is dat men verifieert of de methode correct genoeg is gevolgd om tot een verdedigbaar resultaat in de DMA te komen, en vervolgens of de selectie van datapunten en KPI's binnen de geactiveerde ESRS juist is. Dat zou hoop en al twee tot drie dagen mogen duren.

Wanneer we van bepaalde auditpartijen horen dat ze interne gesprekken willen houden (overdoen) om te kijken of medewerkers “niet onder druk werden gezet om bepaalde antwoorden te geven”, lijken we zeer sterk in de richting van duurzaamheidspolitie te manoeuvreren. De D in CSRD staat voor Directive, maar velen handelen als ware het een doctrine.

Dat uitgerekend vanuit de Europese Commissie midden oktober signalen kwamen om niet te overdrijven en voldoende pragmatisch te handelen, is hier een teken aan de wand.

4. Het watervaleffect

Grote bedrijven moeten vanaf 2026 volgens de CSRD rapporteren en ook aangeven in welke mate ze aan de EU-taxonomie denken te voldoen qua omzet, CapEx en OpEx. Dat is wat we noemen “hard law”. Het hele ESG-gebeuren is echter ook soft law. Klanten vragen ernaar in tenders, de banken zijn ermee bezig vanuit risicobeheersing, het is een wapen in de war for talent, etc. Je kan het echt niet meer negeren. Sommige verwachtingen zijn meer vrijblijvend, andere zijn eerder dwingend van aard. Sommige zijn echt een zogenaamde “license to operate”. Ook hier geldt: het zijn de grote bedrijven die er het eerst mee te maken krijgen – of beter “kregen”, want het is vandaag gewoon een realiteit.

De kleinere bedrijven ontsnappen echter niet en dat is wel een aandachtspunt. Er wordt thans wel succesvol gelobbyd om kleine bedrijven te vrijwaren van verplichtingen, maar de vraag is hoe men in de praktijk hiermee omspringt.

We zien hier dat de “soft law”, de druk van ketenpartners en stakeholders, erg groot wordt. Banken en grotere klanten of aannemers waarvoor men werkt, moeten in het kader van hun ESG-beleid hun toeleveringsketen of partners ook afdekken. Ze sturen dus de vragen die ze zelf kregen gewoon door. Zo komt de hele thematiek in de mailbox van de kleine bedrijven. Die horen het dan in Keulen donderen. Ook moet niet zelden drie keer kijken wat nu gevraagd wordt – zo complex maakt men het. Complex of niet, grote bedrijven willen toch een antwoord bedenken en vooral data kunnen rapporteren.

Om een voorbeeld te geven: Ik zie heel wat ESG-Excels rondgaan met vragen rond CO₂-impact, EPD's (Environmental Product Declaration), circulariteit, maar ook hele specifieke vragen over diversiteit, personeelsaangelegenheden en de interne keuken van je bedrijf, waar men als normaal, klein of middelgroot bedrijf meestal niet direct een antwoord op heeft en dikwijls ook gewoon niet wil en hoeft te hebben.

Non bis in idem – tenzij voor audit

"Nemo debet bis vexari pro una et eadem causa." Dit betekent: "Niemand mag tweemaal lastiggevallen worden voor één en dezelfde zaak." Dit principe vormt de basis van het non bis in idem-beginsel en beschermt tegen dubbele vervolging voor hetzelfde delict. Dat geldt duidelijk niet voor auditoren in het kader van de CSRD. Wie dacht dat hij met de certificatie door de CO₂-prestatieladder wel afdoende zou kunnen bewijzen dat de CO₂-boekhouding op orde is, is eraan voor de moeite. Ook dat wil men zelf nog auditeren en duurt enige dagen tegen hoge tarieven. Vertrouwt men BENOR, dat de certificatie overziet misschien niet? Weet men het beter dan de overheid die wel vertrouwt? Waarom dan nog certificeren? Hetzelfde horen we voor cijfers die door de loonsecretariaten verstrekt worden. Ook dat “kan men niet zomaar als correct beschouwen zonder de proef op de som te nemen”. De factuur volgt. Groen is dus poen. Veel poen voor de auditoren en consultants allerhande die ermee bezig zijn. Zij zien in de wettelijke

normen een onuitputtelijke stroom van inkomsten en client account share growth. Elke groene efficiëntiewinst van decarbonisatie wordt door de duizenden euro's auditkost opgegeten.

5. Juridisering en administratieve ballast

Na minder dan één minuut lectuur stelt men vast dat de ESRS geschreven zijn door juristen en auditoren, niet door ondernemers. Ik moet zelf regelmatig een datapunt drie tot vier keer lezen vooraleer ik er kop en staart aan krijg. De juridisering van de rapportering zorgt ervoor dat men bijna gedwongen is om hulp in te roepen. Zo loop je het risico slachtoffer te worden van dogmatische, bijna fundamentalistische interpretaties.

Less is more moet altijd de insteek zijn. Hoe meer men als materieel beschouwt, hoe meer men moet rapporteren, en hoe hoger de kosten worden, zowel voor je eigen werk als voor je adviseur en de audit. Een voorbeeld van een definitieprobleem is het onderscheid tussen *own workforce* en *workforce in the value chain*. Wij gaan ervan uit dat we de definitie zo moeten begrijpen dat eigen personeel ook de onderaannemers omvat die hetzelfde soort werk voor je doen op de werkvloer. En dat de waardeketen begint achter de werf (bijvoorbeeld bij de materiaalproducenten of de betoncentrale). Dit staat los van arbeidstechnische zaken zoals aansturing en terbeschikkingstelling. Anderen zien het echter anders. Niemand weet nu wie gelijk heeft. De schuld ligt bij de onduidelijke formulering van deze passage.

Een duurzaamheidsmonster?

De CSRD is een zeer omvangrijk systeem. Het komt bovendien op alle mogelijk administratieve valkuilen en verdragingsprocessen die ondernemen en bouwen op los zand plaatsen. Het komt op een moment dat meerdere sectoren, waaronder de bouw, op hun tandvlees zitten. Het komt boven op de verzuurde nimby-mentaliteit van heel wat landgenoten die wel groei willen, maar niet vlak bij hun deur. Duurzaamheid is een term die vandaag de dag veelvuldig gebruikt wordt, maar wat houdt het nu echt in? Voor mij betekent duurzaamheid het maximaliseren van waarde voor een breed scala aan stakeholders, terwijl we verspilling van tijd, geld, grondstoffen en talent minimaliseren. Duurzaamheid moet geen afzonderlijke strategie zijn; het moet een duurzame strategie zijn. Dit houdt in dat we duurzaamheid verankeren in ons gehele bedrijfs- en verdienmodel. Het houdt in dat men duidelijke doelstellingen formuleert voor producten en diensten, processen, milieu-impact en menselijk kapitaal. Het betekent dat we bouwen aan een geïntegreerde strategie die ons bedrijf niet alleen vandaag, maar ook in de toekomst relevant en succesvol maakt. We streven naar duurzaamheid, niet omdat het een modieuze term is of een manier om ons jaarverslag aantrekkelijker te maken, maar omdat het de enige weg is naar veerkracht en concurrentiekracht op de lange termijn.

Big data – big problems

Een grote uitdaging is om als bedrijf alle benodigde data beschikbaar te hebben, vooral de kwantitatieve data, de cijfers dus. De CSRD vraagt heel wat. Voor sommige datapunten uit de ESRS (European Sustainability Standards) zoals S1 (HR-data), G1 (ethiek, betalingstermijnen) of E3 (water), is dat volgens ons relatief eenvoudig. Voor ESRS E1 (klimaat) en E5 (circulariteit en afval), waaraan veel bedrijven zullen moeten voldoen, ligt de zaak echter moeilijker.

In enkele sectoren is het misschien niet zo complex om te rapporteren over bijvoorbeeld scope 3-gegevens (emissies in de waardeketen, dus buiten het bedrijf zelf), maar overal waar veel materialen of

producten gebruikt worden, is dit bijzonder complexe materie. Het is bijna onbegonnen werk om daar als bedrijf zelf aan te beginnen.

De wetgever heeft schromelijk onderschat hoezeer de CSRD-plichtige bedrijven zich zouden moeten wenden tot hun onderaannemers en leveranciers om de benodigde data te verzamelen. Hierdoor ontstaat een soort sneeuwbaaleffect waarbij kleinere bedrijven vaak lastige vragen voorgeschoteld krijgen. Het is te verwachten dat zij hier niet altijd op kunnen antwoorden en hier zelfs economische schade door zullen ondervinden. Voor bouwbedrijven met weinig leveranciers, die voor de aangeleverde materialen kunnen terugvallen op EPD's van hun leveranciers, verwacht ik weinig problemen. De aannemer, die in tientallen projecten duizenden onderdelen aankoopt, staat echter voor een bijna onmogelijke opdracht. Er zal ergens een koppeling moeten komen tussen ERP en BIM, en wellicht ook een soort blockchain-aanpak. Onderschat de IT-impact niet. Je moet vandaag echt je systemen op orde krijgen. Ik zie het gemiddelde bedrijf daar met de beste wil van de wereld niet in slagen. De enige oplossing? Sector specifieke generieke waarden.

Wil je de CSRD redden, dan is pragmatisme nodig

Het uiteindelijke doel – bedrijven duurzamer maken, dus meer waarde laten realiseren met minder negatieve milieu- en sociale effecten, gaat thans verloren in de wirwar van specifieke regels, voorschriften en rapporteringsvereisten. Tijd om als sector te handelen dus!

Op basis van meer dan 50 analyses van bedrijven in de bouwsector en een 15-tal in de transportsector, kunnen wij vandaag al redelijk accuraat voorspellen voor welk type bedrijf welke CSRD-onderwerpen en rapporteringsstandaarden nu precies materieel zijn. Verdubbel onze staal en we kunnen nog beter. Met geringe moeite kunnen we een sector- en activiteiten-specifieke “heat map” maken van onderwerpen. Moet iedereen dan nog duizenden euro's en tientallen uren tijd spenderen om tot hetzelfde resultaat te komen? Pas dan gewoon het Pareto-principe toe en je gaat met geringe administratieve kosten de meeste materiële onderwerpen kunnen aanpakken. Enig pragmatisme zou ook aangewezen moeten zijn bij de berekening van bijvoorbeeld scope 3-emissies. Waarom niet gewoon even op de rem duwen en met de sector werken aan gemiddelde waarden voor bepaalde activiteiten of materialen? Voor dat laatste zijn er al vergevorderde initiatieven, voor het eerste nog niet. Als men dat doet dan weet iedereen waar hij aan toe is en kan men de tijd en het geld dat men zo bespaart aan opzoekingen, giswerk en auditkosten, investeren in echte duurzaamheidsinitiatieven.

6. De CSRD in detail

De CSRD vormt een integraal onderdeel van de bredere Europese Green Deal, een reeks beleidsinitiatieven met als overkoepelend doel Europa tegen 2050 klimaatneutraal te maken. Deze transitie naar een duurzame economie vereist een fundamentele herziening van bedrijfsmodellen en operationele praktijken.

De meeste grote bedrijven in onze sector zijn verplicht om in het officieel jaarverslag van 2026 te rapporteren over ons boekjaar 2025. Concreet betekent dit dat vanaf 1 januari 2025 bepaalde datapunten moeten worden gemeten. Daarnaast moet er ook over het beleid gerapporteerd worden. Die documentatie kan geleidelijk vormkrijgen of samengevoegd worden uit verschillende bronnen binnen het bedrijf of van Sustacon. Bovendien zal vanaf april/mei 2025 duidelijk worden hoe de beursgenoteerde

bouwbedrijven hier mee omgaan en zullen we daar de inspiratie ook kunnen halen voor de algemene zaken.

Bedrijven moeten rapporteren over hun impact op milieu, sociale aspecten en governance, oftewel de ESG-factoren.

Om deze gegevens op een consistente manier te verzamelen en te rapporteren, moeten bedrijven de European Sustainability Reporting Standards (ESRS) volgen. Deze standaarden zijn ontworpen om ervoor te zorgen dat de gerapporteerde informatie vergelijkbaar, relevant en betrouwbaar is.

Er zijn twee algemene standaarden en drie zogenaamde topical standards rond de E, de S en de G. Ik focus op de twee belangrijkste voor de bouw die in bijna al onze projecten in Vlaanderen aan bod komen.

Om beter uit te leggen wat CSRD nu precies is heb ik een aantal begrippen en afkortingen geselecteerd die ik wil behandelen. Ze hangen samen met dit stappenplan dat mooi weergeeft hoe je tot de rapportering kan komen. Het gaat dan over:

- ESG onderwerpen en duurzaamheid
- Waardeketen en activiteiten
- DMA (Dubbele materialiteit)
- Scoringsmethodiek
- Stakeholderconsultatie
- ESRS (European Sustainability Reporting Standards)
- Datapunten

6.1 ESG-onderwerpen

ESG staat voor Environmental Social en Governance. De CSRD verwacht dat men op de hoogte is van de belangrijkste ESG-trends in de sector. Dankzij de vele studies van Buildwise en Embuild is dit voor ons in de Vlaamse bouwsector vrij makkelijk. Spijtig genoeg neemt men geen echte economische of strategische onderwerpen mee (materiaalprijs, consumentengedrag, toetreding barrières, kwaliteit en efficiëntie, schaalvoordelen, bouwindustrialisatie, klantensegmentatie), maar dit zit wel in de geest van de CSRD. Men kan immers bij de beoordeling van de ESG-IRO-onderwerpen ook telkens inzoomen op een opportuniteit. Niets weerhoudt u ervan om de uitgebreide oefening nog 5% verder uit te breiden door het strategisch open te trekken. De return on time investment is enorm.

De belangrijkste onderwerpen die onder de CSRD vallen, zijn:

- Klimaatverandering en CO₂-uitstoot
- Het gebruik van natuurlijke hulpbronnen zoals water en energie
- Biodiversiteit en andere milieuaspecten
- Sociale criteria, zoals arbeidsomstandigheden en mensenrechten
- Diversiteit en inclusie binnen het bedrijf
- Corporate governance, inclusief ethisch beleid en bedrijfsvoering

Er bestaat een lijst van IRO-onderwerpen. In het jargon zijn dat de Artikel 16 onderwerpen, subonderwerpen en sub-subonderwerpen.

Die lijst gaat erg in detail omdat hij alle sectoren moet afdekken. IRO staat overigens voor Impact, Risico en Opportuniteit. We gaan hier weldra even op in. Wij hebben deze lijst op maat van de bouwsector herwerkt om tot een eigen Sustacon bouw-IRO-lijst te komen. Sommige thema's worden sterker behandeld en uitgebreider (bv. klimaat en circulariteit), andere thema's worden minder of niet benadrukt omdat ze amper tot niet relevant zijn. Algemene Sustacon-bouwonderwerpen verwijzen naar de volledige ESRS, terwijl meer specifieke onderwerpen betrekking hebben op subcategorieën of sub-subcategorieën. Strategische onderwerpen zijn niet gekoppeld aan specifieke ESRS-vereisten, maar zijn bedoeld om strategische waarde te bieden. Van de 77 onderwerpen zijn er 51 gekoppeld aan de formele CSRD-onderwerpen en zijn er 26 van wat wij strategische waarde noemen.

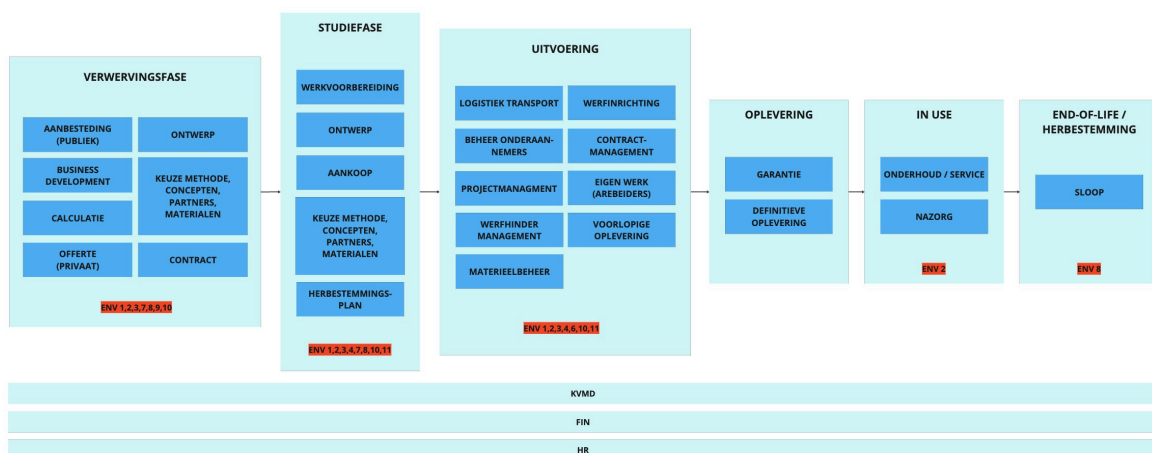
De terminologie van de CSRD is niet geschikt voor de bouwsector en de definities van de ESRS-standaarden zijn te algemeen. Wij spreken de taal van de bouwsector, en de Sustaconlijst is veel specifiek. Deze lijst helpt medewerkers om betere ideeën en voorbeelden te genereren, waardoor de strategische waarde van de oefening toeneemt.

Daarnaast bieden we een concordantielijst om ervoor te zorgen dat alles wat aan de CSRD kan worden gekoppeld, is afgedekt. Van daaruit gaan we door naar de rapportagevereisten van de CSRD. Voor het strategische aspect kunnen we altijd terugverwijzen. Wanneer we gegevens moeten verstrekken of een beleid moeten documenteren, kunnen we eenvoudig specifiek zijn omdat we al hebben vastgesteld wie binnen de organisatie betrokken is.

6.2 De waardeketen

Elk bedrijf moet de volledige waardeketen analyseren om duurzaamheidsimpact te identificeren en te rapporteren. Dit omvat het in kaart brengen van upstream- (leveranciers) en downstream-activiteiten (distributie, gebruik, en einde levensduur) om milieueffecten, sociale risico's en governance-aspecten te evalueren. Daarnaast moet er een input-output flow van de eigen processen worden gemaakt, om grondstofstromen, energiegebruik, emissies en afvalstromen goed te kunnen analyseren. De waardeketenanalyse moet geïntegreerd worden in de bredere strategie en risicobeheer van het bedrijf. In de praktijk kan men dat vrij simpel houden en werken vanuit bv. een functioneel organigram of ISO-flowcharts. Een standaardmodel voor de bouw(aannemingen) ziet er zo uit.

Figuur 1. Standaard activiteitenoverzicht aannemingen

6.3 DMA – Dubbele Materialiteit

Een cruciaal element van de CSRD is het concept van **dubbele materialiteit**. Dit houdt in dat ondernemingen zowel moeten rapporteren over hoe duurzaamheidsfactoren hun financiële prestaties beïnvloeden (**financiële materialiteit**), als over hoe hun activiteiten impact hebben op mens en milieu (**impactmaterialiteit**).

Financiële materialiteit betreft de wijze waarop duurzaamheidskwesties, zoals klimaatverandering of grondstoffenschaarste, de financiële positie en de resultaten van ons bedrijf beïnvloeden. Strengere milieuregeling kan bijvoorbeeld leiden tot verhoogde operationele kosten, terwijl veranderende weerpatronen onze bouwprojecten kunnen verstoren en vertragen. Denk maar aan de 1 miljoen onproductieve dagen door weerverlet in de eerste helft van dit jaar.

Impactmaterialiteit richt zich op de invloed die onze bedrijfsactiviteiten uitoefenen op het milieu en de samenleving. Dit omvat onder andere de hoeveelheid CO₂-uitstoot die voortkomt uit onze projecten, het energieverbruik, en de manier waarop wij lokale gemeenschappen en ecosystemen beïnvloeden.

De A in DMA staat voor de analyse van de dubbele materialiteit. Hiertoe moet er door een representatieve en geïnformeerde groep interne en externe betrokkenen een kwantitatieve inschatting gegeven worden.

6.4 Scoringsmethodiek

Om tot de DMA te komen, moet er gescoord worden. Dit gebeurt met een zeer specifieke methodiek. Ik licht het even toe. Wanneer we naar risico's en kansen kijken, is het cruciaal om te evalueren hoe groot de impact op verschillende bedrijfsaspecten kan zijn. Denk aan EBITDA, operationele werking, reputatie, en concurrentiepositie. Voor elke risico-inschatting kunt u de gevolgen op een schaal van 1 tot 7 beoordelen – waarbij 1 staat voor weinig invloed en 7 voor een zeer grote impact. Het is belangrijk ook te denken aan het tijdsplan waarop deze gevolgen zich zouden kunnen manifesteren: kort (binnen een jaar), middellang (2-4 jaar) of lang (meer dan 5 jaar).

Naast risico's kunnen sommige onderwerpen ook kansen bieden. Door een slimme aanpak kunnen bepaalde bedreigingen juist worden omgezet in waardevolle opportuniteiten voor het bedrijf. De waarde van deze kansen kan worden gemeten aan de hand van dezelfde schaal van 1 tot 7, waarbij zowel de operationele impact als de invloed op EBITDA, reputatie en concurrentiepositie kan worden beoordeeld. Ook hier is de termijn waarop de effecten zichtbaar worden van belang.

Het effect dat uw keuzes hebben op een bepaald onderwerp is eveneens van groot belang. Kan het bedrijf, door actief in te grijpen, een positieve verandering teweegbrengen en zo de situatie verbeteren? Of kan het door passief gedrag juist onbedoeld het probleem verergeren? De mate van positieve of negatieve impact, inclusief de geografische reikwijdte, kan opnieuw worden beoordeeld op een schaal van 1 tot 7.

Bij negatieve effecten is het daarnaast van belang om in te schatten hoe onherstelbaar deze zijn. Een negatieve impact kan op korte, middellange of lange termijn plaatsvinden, en de vraag is hoeveel schade deze zou kunnen aanrichten die mogelijk niet meer terug te draaien is.

Bij elke beoordeling moet het potentiële risico worden meegenomen zonder beheersmaatregelen in acht te nemen. Dit helpt om een eerlijk beeld te krijgen van de kwetsbaarheid van het bedrijf ten aanzien van bepaalde risico's of kansen.

Indien een onderwerp boven de drempelwaarde scoort (bv. 4,5 wanneer men een Likert-schaal van 7 gebruikt) dan dient men het mee te nemen. We kijken dan met welke datapunten binnen welke ESRS het overeen komt en dat vormt dan de basis om over het onderwerp te rapporteren.

6.5 European Sustainability Reporting Standards (ESRS)

Om consistentie en vergelijkbaarheid in duurzaamheidsrapportages te waarborgen, heeft de **European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG)** de **European Sustainability Reporting Standards (ESRS)** ontwikkeld. Deze standaarden specificeren in detail welke informatie bedrijven moeten verstrekken met betrekking tot diverse milieu-, sociale en governance-onderwerpen (ESG).

De ESRS zijn onderverdeeld in drie hoofdgebieden: algemene vereisten, milieustandaarden, en sociale en governance-standaarden.

De **algemene vereisten** worden uiteengezet in **ESRS 1** en **ESRS 2**. ESRS 1 beschrijft de overkoepelende principes voor duurzaamheidsrapportage, zoals het toepassingsgebied, de rapportageprincipes en de kwaliteit van de informatie. Het benadrukt het belang van relevante, betrouwbare, vergelijkbare, verifieerbare en begrijpelijke rapportage. ESRS 2 vereist dat bedrijven gedetailleerde informatie verstrekken over hun duurzaamheidsstrategie, governanceprocessen, beleid en management benaderingen, en ook hoe zij materiële duurzaamheidsonderwerpen identificeren en beheren.

De **milieustandaarden** omvatten **ESRS E1 tot en met E5**. ESRS E1 betreft klimaatverandering en richt zich op zowel mitigatie als adaptatie. Het vereist rapportage over broeikasgasemissies (scopes 1, 2 en 3), reductiedoelstellingen en risico's die voortvloeien uit de transitie naar een koolstofarme economie. ESRS E2 vereist informatie over de uitstoot van verontreinigende stoffen naar lucht, water en bodem, en de maatregelen die zijn genomen om deze emissies te beheersen. ESRS E3 richt zich op water- en mariene hulpbronnen, inclusief waterbeheer, waterstress en de impact op mariene ecosystemen. ESRS E4 vereist rapportage over de impact op biodiversiteit, landgebruik en maatregelen ter bescherming en herstel van ecosystemen. ESRS E5 concentreert zich op grondstofgebruik en de transitie naar een circulaire economie, met nadruk op materiaalgebruik, afvalbeheer en initiatieven die bijdragen aan circulaire bedrijfsmodellen.

De **sociale en governance-standaarden** omvatten diverse aspecten van maatschappelijke verantwoordelijkheid en bestuurlijke integriteit. **ESRS S1 tot en met S4** richten zich op eigen werknemers, werknemers in de waardeketen, aangetaste gemeenschappen en consumenten en eindgebruikers. Deze standaarden vereisen rapportage over arbeidsomstandigheden, gezondheid en veiligheid, opleiding, diversiteit en inclusie, evenals de impact op lokale gemeenschappen, mensenrechten en productveiligheid. **ESRS G1** behandelt governance, risico en interne controle, met een focus op bestuurlijke structuren, ethiek, integriteit en anti-corruptiebeleid.

6.6 Datapunten

Onder de CSRD moeten bedrijven duurzaamheidsinformatie rapporteren, ingedeeld in drie soorten datapunten binnen de ESRS: beleid, KPI's en narratieven. Er zijn meer dan duizend van die datapunten.

- Beleid omvat formele verklaringen en strategieën die de duurzaamheidsaanpak van het bedrijf beschrijven, zoals duurzaamheidsbeleid, strategische doelstellingen en governance-structuren.
- KPI's (Key Performance Indicators) zijn kwantitatieve metingen die de prestaties op specifieke duurzaamheidsgebieden evalueren. Voorbeelden zijn CO₂-uitstoot, energieverbruik, watergebruik, diversiteit op de werkvloer en arbeidsveiligheid.
- Narratieven zijn kwalitatieve beschrijvingen die context en diepgaand inzicht bieden in de duurzaamheidsinspanningen. Dit omvat beschrijvingen van risico's en kansen, casestudies van succesvolle projecten, stakeholderbetrokkenheid en toelichtingen op behaalde of niet-behaalde prestaties.

6.7 Gedetailleerde stappen om te voldoen aan de CSRD

Om aan de CSRD te voldoen, is het noodzakelijk een systematische en grondige benadering te hanteren. Dit omvat verschillende essentiële stappen.

Allereerst is het van cruciaal belang om de vereisten van de CSRD volledig te begrijpen. Dit impliceert een diepgaande juridische analyse om te bepalen of uw onderneming onder de richtlijn valt, gebaseerd op de vastgestelde criteria. Het is essentieel om de reikwijdte van de rapportageverplichtingen te identificeren, inclusief welke onderdelen van de organisatie en welke activiteiten onder de richtlijn vallen. Daarnaast moet er een bewustwordingscampagne worden opgezet om interne belanghebbenden te informeren over de implicaties en vereisten van de CSRD, zodat er een breed draagvlak ontstaat binnen de organisatie.

Vervolgens dient er een **dubbele materialiteitsbeoordeling** te worden uitgevoerd. Dit omvat het ontwikkelen van een methodologie, bij voorkeur gebaseerd op erkende kaders zoals de **Global Reporting Initiative (GRI)** of de **Sustainability Accounting Standards Board (SASB)**, om de materialiteit van verschillende duurzaamheidskwesties te beoordelen. De impactmaterialiteit vereist een grondige analyse van de invloed van uw activiteiten op het milieu en de samenleving over de gehele waardeketen. De financiële materialiteit vereist een beoordeling van hoe duurzaamheidskwesties uw financiële prestaties en positie beïnvloeden. Het betrekken van stakeholders via interviews, enquêtes en workshops is hierbij essentieel om hun perspectieven en verwachtingen te begrijpen.

De derde stap is het uitvoeren van een **gapanalyse**. Hierbij worden de huidige rapportagepraktijken en gegevensverzamelingsystemen geëvalueerd en vergeleken met de vereisten van de ESRS. Door discrepanties tussen de huidige praktijken en de vereiste standaarden te identificeren, kunt u een actieplan ontwikkelen om deze hiaten te overbruggen, waarbij prioriteit wordt gegeven aan de meest materiële kwesties.

Daarna is het verzamelen en valideren van data een kritieke stap. Dit vereist het opzetten van robuuste dataverzamelingsprocessen voor zowel kwalitatieve als kwantitatieve ESG-gegevens. Het waarborgen van de datakwaliteit is essentieel, wat interne controles en auditprocessen impliceert om de nauwkeurigheid, volledigheid en consistentie van de informatie te garanderen. Het opleiden van personeel in gegevensverzameling en -beheer is eveneens cruciaal om de betrouwbaarheid en integriteit van de gegevens te waarborgen.

Het ontwikkelen van een **rapportagestructuur** is de volgende stap. De duurzaamheidsinformatie moet een geïntegreerd onderdeel vormen van het jaarverslag en voorbereid worden in het **European Single Electronic Format (ESEF)**, waarbij gebruik wordt gemaakt van **XHTML** en digitale tags. Transparantie en toegankelijkheid zijn hierbij van groot belang, zodat de rapportage duidelijk, beknopt en begrijpelijk is voor alle stakeholders, inclusief investeerders, klanten en toezichthouders.

De integratie van duurzaamheid in de **bedrijfsstrategie** is een fundamenteel aspect van de naleving. Dit houdt in dat duurzaamheid wordt verankerd in de strategische doelstellingen van de onderneming, met duidelijke key performance indicators (KPI's) en actieplannen. Het aanpassen van governance-structuren is hierbij essentieel, bijvoorbeeld door het instellen van speciale commissies of teams die verantwoordelijk zijn voor duurzaamheidskwesties. Daarnaast moeten ESG-risico's worden geïntegreerd in de risicomanagementprocessen om potentiële negatieve effecten op de bedrijfsvoering te minimaliseren.

Het verkrijgen van **assurance** is een verplichte stap onder de CSRD. Dit betekent dat een onafhankelijke derde partij, met expertise in ESG-assurance, wordt geselecteerd om de rapportage te verifiëren. De voorbereiding op deze audit vereist volledige documentatie van processen en effectieve interne controlemechanismen. Het is belangrijk om de scope van de assurance in overleg met de assurantieverlener te bepalen, zodat duidelijk is welke onderdelen van de rapportage worden geverifieerd.

Tot slot moet het rapport worden **gepubliceerd en gecommuniceerd**. Het rapport dient te worden ingediend bij het **European Single Access Point (ESAP)** en beschikbaar te worden gesteld op de bedrijfswebsite. Een uitgebreid communicatieplan is essentieel om de resultaten effectief te delen met zowel interne als externe belanghebbenden. Het faciliteren van feedbackmechanismen is eveneens belangrijk om voortdurende verbetering van toekomstige rapportages te bevorderen en om in te spelen op de verwachtingen van stakeholders.

7. Sectoroverzicht DMA

Sustacon heeft in 2024 een DMA-analyse uitgevoerd bij meer dan veertig bedrijven in de bouwsector (al dan niet binnen grotere groepen). De DMA-analyse werd steeds met dezelfde vraagstelling uitgevoerd, waarbij elk onderwerp op basis van zeven vragen werd beoordeeld. Deze vragen richtten zich op de dimensies impact, opportuniteit, risico en tijdshorizon, om een holistisch beeld te krijgen van de materiële kwesties die voor elk bedrijf relevant zijn.

De gehanteerde IRO-onderwerpen uit de Sustacon-bouwlijst varieerden licht, afhankelijk van de activiteiten van het betreffende bedrijf. Deze variatie werd bewust aangebracht om de relevantie van de vragen en de uitkomsten te waarborgen. Zo kregen productie- of infrabedrijven bijvoorbeeld vragen voorgeschiedt die specifiek betrekking hadden op hun activiteiten. De selectie van onderwerpen is altijd bedrijfsspecifiek en wordt bepaald op basis van een analyse van de bedrijfscontext, marktpositie en duurzaamheidstrends binnen de bouwsector en de discipline.

Hoewel de voorbereidende fase voor elk bedrijf op maat werd doorgevoerd, zo schrijft de methodiek het ook voor, bleek uit de analyse dat bedrijven met vergelijkbare activiteiten binnen dezelfde markt bijna steeds bij dezelfde onderwerpen uitkwamen. Dit doet vermoeden dat een zekere mate van homogeniteit

bestaat binnen sectoren, wat betreft de IRO-onderwerpen. De impact op die IRO-onderwerpen en de risico's verschillen evenwel per bedrijf. Maar ook daar ziet men duidelijke trends.

We willen hier vanuit de beschrijving en analyse van onze trajecten voorschrijvend worden. We zullen immers tonen welke onderwerpen meer kans hebben om materieel te zijn en welke ESRS-standaarden uiteindelijk geactiveerd worden door de scoring van de onderwerpen. Om de resultaten beter te structureren en te analyseren, gebruikten we een tagging-systeem dat bestond uit de volgende tien categorieën:

- Algemene aannemingen
- Infra
- Bouwlogistiek
- Vastgoedontwikkeling
- Productie
- Afwerking
- Technieken
- Waterbouw
- Milieuactiviteiten
- Geen tag (varia)

De nauwkeurigheid en consistentie van de DMA-analyse werden gewaarborgd door het gebruik van gestandaardiseerde vragenlijsten, uniforme analysemethoden en een systematische evaluatie van de bedrijfscontext. Dit zorgt ervoor dat de bevindingen robuust en vergelijkbaar zijn, zowel binnen bedrijven als tussen verschillende sectoren in de bouw. Natuurlijk was niet elk onderwerp even relevant voor elk bedrijf, maar door de flexibiliteit van de vragen en de bedrijfsspecifieke aanpak werd de analyse steeds aangepast om maximale relevantie te behouden voor de specifieke duurzaamheidsuitdagingen van elk bedrijf.

We hebben de resultaten van de DMA-scoring van de IRO-onderwerpen van in totaal 44 bedrijven geanalyseerd. In sommige groepsbedrijven werd er in het kader van onze bevraging ook apart gescoord door bepaalde shared services afdelingen op groepsniveau (HR, SHEQ, Legal). Deze resultaten hebben we ook meegenomen omdat dit anders een vertekening zou bieden.

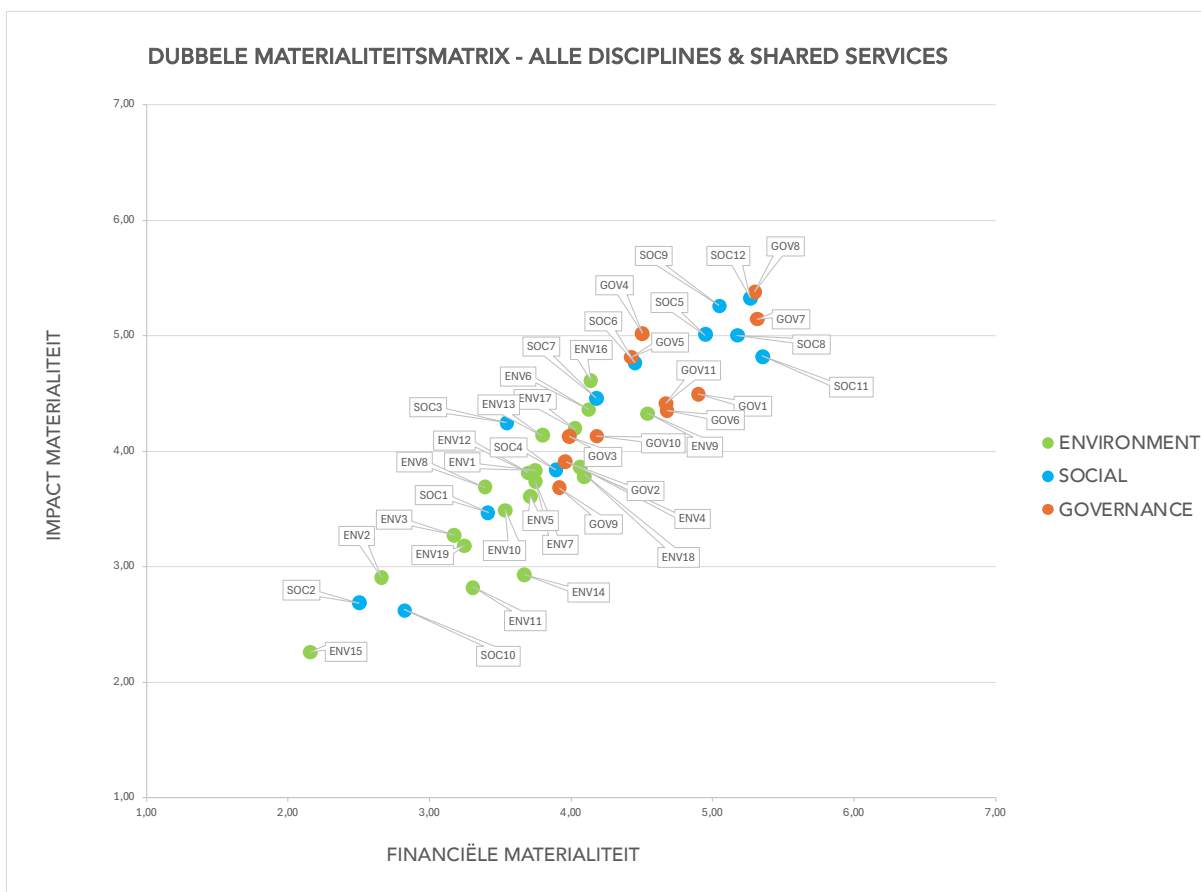
In wat volgt geven we in volgorde van belangrijkheid de IRO-onderwerpen die we hanteerden. Daarnaast geven we de gemiddelde impact- en risicoscore van elk IRO-onderwerp weer. Deze score is berekend als de som van de scores, gedeeld door het aantal keren dat het onderwerp werd beoordeeld. We tonen dit voor de sector in het algemeen. Vanzelfsprekend zijn er afwijkingen per discipline.

We geven ook het aantal keren weer dat een IRO-onderwerp als materieel werd bevonden, gebaseerd op de uitkomsten van de bevragingen. Dit visualiseren we aan de hand van de volgende tabel:

Tabel 1. Algemene DMA

NUMMER	ONDERWERP	ESRS	% MATERIEEL	# MATERIEEL	# KEER BEVRAAGD
ENV16	Milieubescherming	E2	64%	16,00	25,00
ENV9	Energie-efficiëntie - Vast materieel	E1	60%	9,00	15,00
ENV17	Minder hinder en omgevingsbewustzijn	STR	59%	23,00	39,00
ENV6	CO2-Emissies scope 1 & 2	E1	58%	31,00	53,00
ENV13	Klimaatbewustwording	E1	57%	13,00	23,00
ENV4	Circulaire materialen en bouwmethoden	E5	54%	25,00	46,00
ENV1	Afvalmanagement	E5	50%	1,00	2,00
ENV18	Strengere milieuwetgeving	STR	43%	9,00	21,00
ENV7	CO2-Emissies scope 3	E1	41%	21,00	51,00
ENV5	Climate responsive' ontwerpen	E1	40%	2,00	5,00
ENV12	Klimaataanpassing: Aangeboden diensten & producten (klimaatbestendigheid)	E1	34%	15,00	44,00
ENV8	Elektrificatie van transport	E1	33%	3,00	9,00
ENV10	EU-Taxonomie; milieu, bouw en materiaaleisen	STR	33%	11,00	33,00
ENV11	Inname van greenfields	E4	26%	11,00	42,00
ENV14	Klimaatverandering - Impact op de bedrijfsvoering	E1	25%	12,00	48,00
ENV2	Biodiversiteit	E4	23%	6,00	26,00
ENV19	Waterproblematiek	E3	22%	9,00	41,00
ENV3	Bodemverontreiniging	E2	17%	1,00	6,00
ENV15	Land-use change	E4	17%	1,00	6,00
SOC6	Sociale dialoog	S1	100%	4,00	4,00
SOC12	Werknemersengagement en HR-klimaat	S1	97%	29,00	30,00
SOC8	Training en opleiding	S1	96%	46,00	48,00
SOC9	Veiligheid van werknemers en onderaannemers	S1	94%	48,00	51,00
SOC11	War for talent	S1	92%	33,00	36,00
SOC5	Mentale gezondheid van de werknemers	S1	89%	41,00	46,00
SOC7	Toenemende vraag naar flexibele arbeidsomstandigheden	S1	65%	26,00	40,00
SOC4	HINDER (geluid / emissies / geur / verkeer)	S3	57%	4,00	7,00
SOC3	Diversiteit en inclusie	S1	51%	22,00	43,00
SOC1	Arbidsomstandigheden in de keten	S2	30%	13,00	43,00
SOC2	Consumentenbelangen	S4	8%	1,00	13,00
SOC10	Verregaande en blijvende omgevingsimpact (inclusief veiligheid)	S3	6%	1,00	17,00
GOV1	Bedrijfscultuur	G1	100%	7,00	7,00
GOV7	Relaties met leveranciers en neven- of onderaannemers	G1	97%	38,00	39,00
GOV8	Reputatie van de onderneming	G1	96%	23,00	24,00
GOV4	Cybersecurity	G1	82%	23,00	28,00
GOV5	Ethisch handelen en integriteit	G1	76%	31,00	41,00
GOV11	Verticale integratie van de groep en groepswerking	G1	74%	17,00	23,00
GOV3	Compliance	G1	67%	4,00	6,00
GOV6	Kennisdeling en stimuleren van een draagvlak voor innovatie	G1	64%	14,00	22,00
GOV10	Strengere transparantie-eisen en verplichtingen rond rapportering	STR	63%	15,00	24,00
GOV9	Strengere duurzaamheidseisen van de klanten	STR	50%	3,00	6,00
GOV2	Certificaten, ratings en awards	G1	33%	1,00	3,00

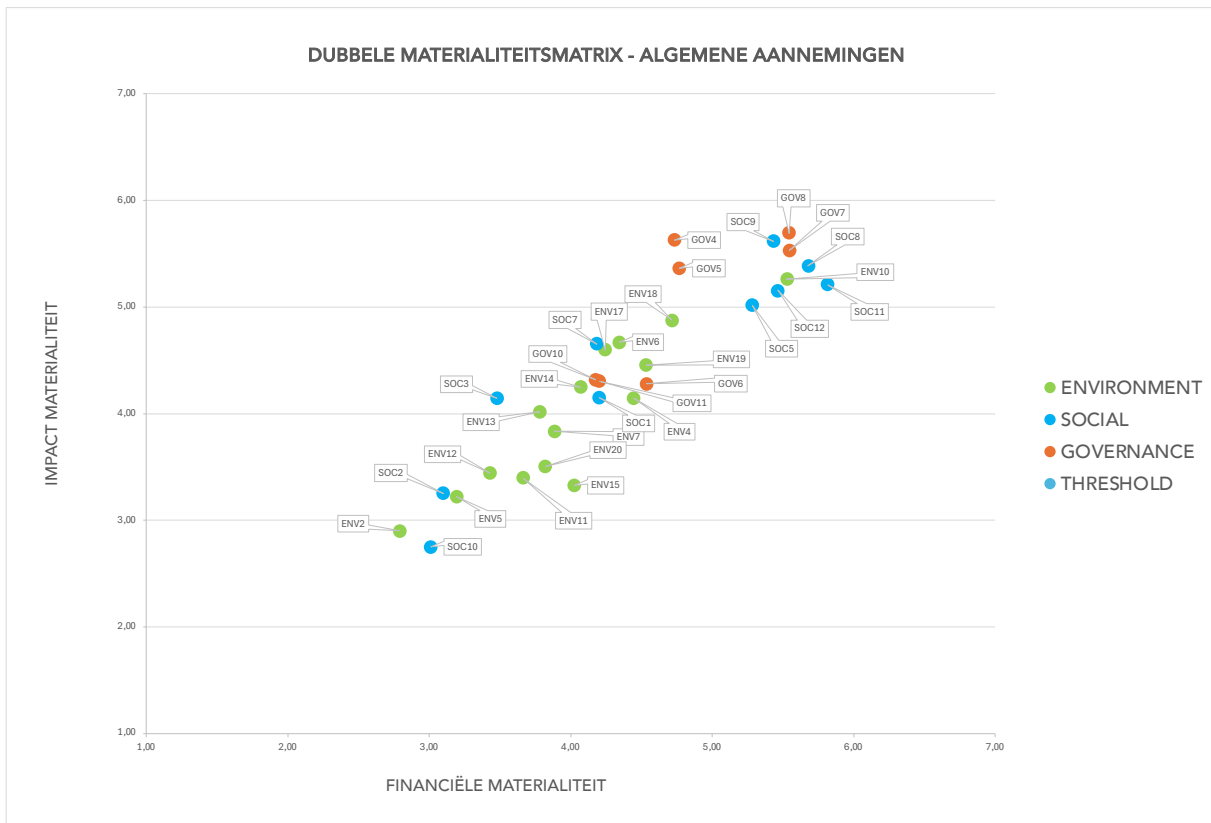
Figuur 2. DMA alle bedrijven en shared services

Tabel 2. DMA Algemene Aannemingen

NUMMER	ONDERWERP	ESRS	% MATERIEEL	# MATERIEEL	# KEER BEVRAAGD
ENV10	Energie-efficiëntie - Vast materieel	E1	100%	6,00	6,00
ENV18	Minder hinder en omgevingsbewustzijn	STR	81%	13,00	16,00
ENV4	Circulaire materialen en bouwmethoden	E5	69%	11,00	16,00
ENV14	Klimaatbewustwording	E1	67%	4,00	6,00
ENV6	CO2-Emissies scope 1 & 2	E1	63%	10,00	16,00
ENV19	Strengere milieuwetgeving	STR	60%	3,00	5,00
ENV17	Milieubescherming	E2	55%	6,00	11,00
ENV13	Klimaataanpassing: Aangeboden diensten & producten (klimaatbestendigheid)	E1	50%	8,00	16,00
ENV7	CO2-Emissies scope 3	E1	44%	7,00	16,00
ENV11	EU-Taxonomie; milieu, bouw en materiaaleisen	STR	40%	4,00	10,00
ENV15	Klimaatverandering - Impact op de bedrijfsvoering	E1	31%	5,00	16,00
ENV20	Waterproblematiek	E3	31%	5,00	16,00
ENV12	Inname van greenfields	E4	19%	3,00	16,00
ENV2	Biodiversiteit	E4	17%	2,00	12,00
ENV5	Climate responsive' ontwerpen	E1	0%	0,00	1,00
SOC8	Training en opleiding	S1	100%	14,00	14,00
SOC9	Veiligheid van werknemers en onderaannemers	S1	100%	15,00	15,00
SOC11	War for talent	S1	100%	8,00	8,00
SOC12	Werknemersengagement en HR-klimaat	S1	100%	8,00	8,00
SOC5	Mentale gezondheid van de werknemers	S1	100%	13,00	13,00
SOC7	Toenemende vraag naar flexibele arbeidsomstandigheden	S1	71%	10,00	14,00
SOC3	Diversiteit en inclusie	S1	50%	7,00	14,00
SOC1	Arbidsomstandigheden in de keten	S2	36%	5,00	14,00
SOC2	Consumentenbelangen	S4	17%	1,00	6,00
SOC10	Verregaande en blijvende omgevingsimpact (inclusief veiligheid)	S3	17%	1,00	6,00
GOV8	Reputatie van de onderneming	G1	100%	8,00	8,00
GOV7	Relaties met leveranciers en neven- of onderaannemers	G1	100%	14,00	14,00
GOV4	Cybersecurity	G1	100%	11,00	11,00
GOV5	Ethisch handelen en integriteit	G1	86%	12,00	14,00
GOV10	Strengere transparantie-eisen en verplichtingen rond rapportering	STR	67%	6,00	9,00
GOV11	Verticale integratie van de groep en groepswerking	G1	63%	5,00	8,00
GOV6	Kennisdeling en stimuleren van een draagvlak voor innovatie	G1	38%	3,00	8,00

Figuur 3. DMA Algemene Aannemingen

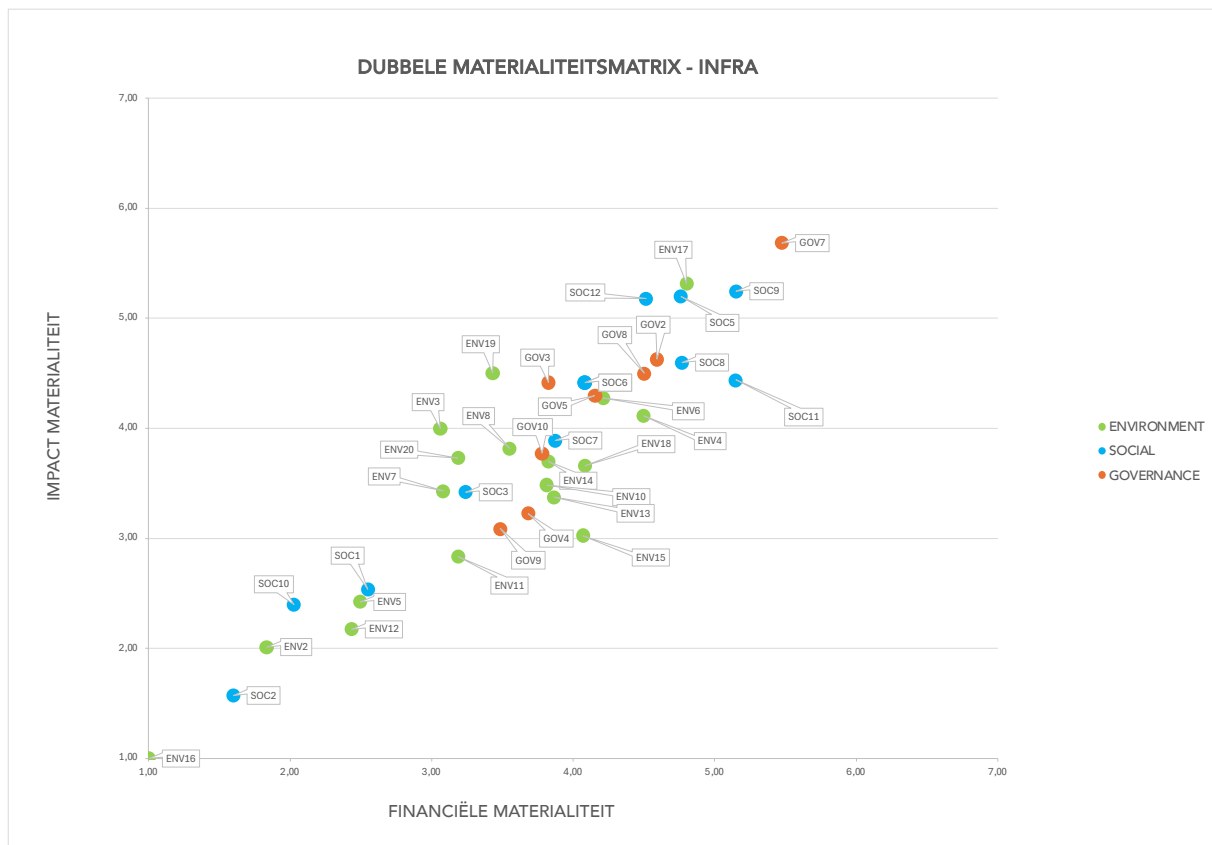

Tabel 3. DMA Infra

NUMMER	ONDERWERP	ESRS % MATERIEEL	# MATERIEEL	# KEER BEVRAAGD
ENV17	Milieubescherming	E2	100%	3,00
ENV6	CO2-Emissies scope 1 & 2	E1	80%	4,00
ENV18	Minder hinder en omgevingsbewustzijn	STR	75%	3,00
ENV4	Circulaire materialen en bouwmethoden	E5	60%	3,00
ENV8	Elektrificatie van transport	E1	50%	1,00
ENV15	Klimaatverandering - Impact op de bedrijfsvoering	E1	40%	2,00
ENV14	Klimaatbewustwording	E1	33%	1,00
ENV20	Waterproblematiek	E3	25%	1,00
ENV12	Inname van greenfields	E4	25%	1,00
ENV19	Strengere milieuwetgeving	STR	0%	0,00
ENV10	Energie-efficiëntie - Vast materieel	STR	0%	0,00
ENV13	Klimaataanpassing: Aangeboden diensten & producten (klimaatbestendigheid)	E1	0%	0,00
ENV3	Bodemverontreiniging	E2	0%	0,00
ENV7	CO2-Emissies scope 3	E1	0%	0,00
ENV11	EU-Taxonomie; milieu, bouw en materiaaleisen	STR	0%	0,00
ENV5	Climate responsive' ontwerpen	E1	0%	0,00
ENV2	Biodiversiteit	E4	0%	0,00
ENV16	Land-use change	E4	0%	0,00
SOC9	Veiligheid van werknemers en onderaannemers	S1	100%	5,00
SOC5	Mentale gezondheid van de werknemers	S1	100%	4,00
SOC12	Werknemersengagement en HR-klimaat	S1	100%	2,00
SOC11	War for talent	S1	100%	2,00
SOC8	Training en opleiding	S1	100%	4,00
SOC4	HINDER (geluid / emissies / geur / verkeer)	S3	100%	1,00
SOC6	Sociale dialoog	S1	100%	1,00
SOC3	Diversiteit en inclusie	S1	50%	2,00
SOC7	Toenemende vraag naar flexibele arbeidsomstandigheden	S1	33%	1,00
SOC1	Arbeidsomstandigheden in de keten	S2	33%	1,00
SOC10	Verregaande en blijvende omgevingsimpact (inclusief veiligheid)	S3	0%	0,00
SOC2	Consumentenbelangen	S4	0%	0,00
GOV2	Certificaten, ratings en awards	G1	100%	1,00
GOV3	Compliance	G1	100%	1,00
GOV7	Relaties met leveranciers en neven- of onderaannemers	G1	100%	3,00
GOV5	Ethisch handelen en integriteit	G1	67%	2,00
GOV4	Cybersecurity	G1	50%	1,00
GOV8	Reputatie van de onderneming	G1	0%	0,00
GOV9	Strengere duurzaamheidseisen van de klanten	STR	0%	0,00
GOV10	Strengere transparantie-eisen en verplichtingen rond rapportering	STR	0%	0,00

Figuur 4. DMA Infra

Wanneer we nu de brug leggen naar de ESRS (European Sustainability Reporting Standards), zien we in het algemeen, voor de bouwsector en de onderliggende disciplines, duidelijke trends. Voor elke discipline kunnen specifieke ESRS worden getriggerd door de beoordeelde IRO-onderwerpen, bijvoorbeeld op het gebied van milieu-impact, arbeidsomstandigheden of governance-structuren.

We tonen hieronder welke ESRS het vaakst worden geactiveerd.

Tabel 4. Materiële ESRS alle bedrijven en shared services

ESRS	% Materieel	aantal keer materieel	totaal aantal bedrijven en ss
E1	73%	44	60
E2	28%	17	60
E3	15%	9	60
E4	22%	13	60
E5	42%	25	60
S1	88%	53	60
S2	22%	13	60
S3	8%	5	60
S4	2%	1	60
G1	83%	50	60

Tabel 5: Materiële ESRS algemene aannemingen

ESRS	% Materieel	aantal keer materieel	totaal aantal bedrijven
E1	94%	15	16
E2	38%	6	16
E3	31%	5	16
E4	25%	4	16
E5	69%	11	16
S1	94%	15	16
S2	31%	5	16
S3	6%	1	16
S4	6%	1	16
G1	94%	15	16

Tabel 6. Materiële ESRS infra

ESRS	% Materieel	aantal keer materieel	totaal aantal bedrijven
E1	60%	3	5
E2	60%	3	5
E3	20%	1	5
E4	20%	1	5
E5	60%	3	5
S1	20%	1	5
S2	20%	1	5
S3	20%	1	5
S4	0%	0	5
G1	80%	4	5

Wat zijn nu de evidente vaststellingen? **Altijd** hebben we **E1, S1 en G1. Dit zijn de evidente standaarden.** Wanneer we echter kijken op bedrijfsniveau, waarbij we rekening houden met de specifieke drempelwaarden die voor elk bedrijf gelden, blijkt dat bepaalde standaarden vaker worden

geactiveerd. Dit hangt af van de specifieke activiteiten van het bedrijf, de gehanteerde drempelwaarden en de materiële impact die deze onderwerpen op bedrijfsniveau hebben.

Bij de algemene aannemingen hebben we bovenop de evidente standaarden ook **E5 extra** geactiveerd in 69% van de gevallen (t.o.v. 42% bij alle bedrijven en shared services).

Bij de infra bedrijven hebben we we bovenop de evidente standaarden **E2 en E5 extra** geactiveerd in 60% van de gevallen (t.o.v. 28% en 42% bij alle bedrijven en shared services).

Waarom dus zoveel moeite doen als de trends zo duidelijk zijn? Waarom niet gewoon de grootste gemene delen van de sector nemen? Laat nu net de EU-taxonomie dat precies doen.

8. De EU-taxonomie – beter doordacht

Met de EU-taxonomie, die voor heel wat economische activiteiten in 16 sectoren/domeinen zeer concrete en sectorspecifieke milieuacties naar voren schuift, hebben we een goed instrument in handen om direct impact te realiseren zonder studiewerk. De taxonomie zegt duidelijk wat de sector moet doen om beter te scoren op vlak van CO₂-reductie, klimaataanpassing, circulariteit, vervuiling, biodiversiteit en waterbeheer. Duidelijker en concreter dan het daar staat, kan het niet. Als men die EU-taxonomie met pragmatische insteek naar de disciplines vertaalt en het Pareto-principe toepast, kunnen we als sector veel efficiënter te werk gaan.

De EU-taxonomie biedt een duidelijk, bindend kader voor de bouwsector (en 15 andere sectoren) om duurzaamheid concreet en meetbaar te maken in alle activiteiten. De EU-taxonomie definieert wat als ‘ecologische’ activiteit wordt gekwalificeerd en bevat technische screeningscriteria (TSC) die bedrijven verplicht om specifieke milieudoelstellingen te behalen zonder andere doelen te schaden. De zes milieudoelstellingen¹ zijn:

1. Klimaatmitigatie
2. Klimaatadaptatie
3. Duurzaam gebruik en bescherming van water en mariene hulpbronnen
4. Transitie naar een circulaire economie
5. Preventie en bestrijding van verontreiniging
6. Bescherming en herstel van biodiversiteit en ecosystemen

Bedrijven zullen moeten aantonen hoe hun activiteiten bijdragen aan deze doelen en tegelijkertijd voldoen aan het principe van ‘Do No Significant Harm’ (DNSH), wat inhoudt dat zij geen significante schade mogen toebrengen aan andere milieudoelen.

In tegenstelling tot de eerder bureaucratische en complexe Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), maakt de EU-taxonomie de zaken heel concreet en verstaanbaar. Bovendien is de EU-taxonomie bouwspecifiek.

Voor de bouwsector brengt dit concrete verplichtingen met zich mee op het gebied van embodied carbon, klimaatadaptatie en circulariteit in materialen en gebouwen.

---

¹ De doelstellingen komen overeen met de “Environmental” ESRS-standaarden binnen de CSRD, waarbij ESRS E1 “Climate Action” milieudoelstelling 1 en 2 omvat.

Voor wat betreft **embodied carbon**, dat de levenscyclusuitstoot van bouwmaterialen omvat, verplicht de taxonomie bedrijven om het aardopwarmingsvermogen (GWP) van elk stadium in de levenscyclus van een gebouw te berekenen. Het gebruik van gerecycleerde materialen en secundaire grondstoffen in plaats van primaire materialen (circulariteit) is een manier om de waarden naar beneden te duwen (circulariteit). Voor bepaalde materialen zijn specifieke limieten gesteld aan het percentage primaire grondstoffen om de impact op natuurlijke hulpbronnen te beperken. Voor gebouwen groter dan 5.000 m² moeten bijvoorbeeld de luchtdichtheid en het aardopwarmingsvermogen (GWP) worden getest en gerapporteerd om te voldoen aan de eisen voor energie-efficiëntie en klimaatbestendigheid.

Voor wat betreft **klimaatadaptatie** verwacht de EU-taxonomie dat bouwbedrijven rekening houden met aanpasbaarheid en veerkracht tegen de gevolgen van klimaatverandering, zoals extreme weersomstandigheden en schommelende omstandigheden. Daarnaast dient in het ontwerp blauwgroene infrastructuur aan bod te komen, zoals regenbestendige ontwerpen en systemen die water kunnen opslaan en hergebruiken. De vereisten rond GWP en luchtdichtheid van embodied carbon gelden hier ook.

Voor het onderwerp **circulariteit** vraagt de EU-taxonomie dat bedrijven modulaire en demonteerbare ontwerpen realiseren, zodat materialen hergebruikt kunnen worden. Het 10-R model, dat criteria stelt voor materiaalhergebruik en afvalbeheer, moet worden toegepast om de circulaire economie binnen de bouwsector te bevorderen. Specifieke richtlijnen stellen dat minimaal 90% van het niet-gevaarlijke bouw- en sloopafval gerecycleerd of hergebruikt moet worden en geven minimumwaarden voor het gebruik van de nieuwe (circulaire) materialen.

De drie zwaarste materiaalcategorieën die voor de bouw van het gebouw worden gebruikt, gemeten naar massa in kg, moeten voldoen aan de volgende maximale totale hoeveelheden gebruikte primaire grondstoffen:

- Beton, natuursteen of geagglomerende steen: maximaal 70% afkomstig van primaire grondstoffen
- Baksteen, tegels en keramiek: maximaal 70%
- Producten op biobasis: maximaal 80%
- Glas, minerale isolatie: maximaal 70%
- Niet-biobased kunststof: maximaal 50%
- Metalen: maximaal 30%
- Gips: maximaal 65%

Het gebruik van digitale materialenpaspoorten wordt aangemoedigd, wat zorgt voor documentatie van materiaalstromen en essentieel is voor toekomstig onderhoud en hergebruik van materialen.

Financiële instellingen zullen op bedrijfs- en projectniveau bekijken in welke mate er “alignment” is met de EU-taxonomie. Een te lage score zal op middellange termijn resulteren in een extra risicopremie bij financiering en er op langere termijn mogelijk toe leiden dat er geen financiering meer wordt verstrekt.

Ziet u het zitten om in opdracht van grote aannemers deze gegevens te verzamelen? Handen omhoog wie dit kan en wil? Ik dacht het al.

9. Sectorbevraging naar het nut en de werklust

We voerden in de eerste helft van november 2024 een bevraging uit bij een 40-tal bedrijven in de bouwsector die vandaag onderworpen zijn aan de CSRD (rapportering over boekjaar 2025). Daarbij kregen we 23 bruikbare, volledige antwoorden terug. De bedrijven vertegenwoordigen de bouwmarkt, materialenproducenten, bouwlogistiek en aannemers (zowel algemene aannemingen als infra, waterbouw en andere specialismen). De respondenten hadden functies zoals CEO, CFO, duurzaamheidsmanager of CSRD-projectmanager.

Er waren diverse bouwgroepen onder de deelnemers aan de bevraging, soms met wel tien bedrijven, zodat de bevraging in feite betrekking heeft op veel meer bedrijven dan het aantal respondenten. Hoewel het aangewezen zou zijn deze test begin volgend jaar met een nog groter staal uit te voeren, lijken de bevindingen bijzonder representatief voor de brede bouwsector, inclusief logistiek.

De vragen peilden naar meerdere onderwerpen zoals administratieve en werklust, zowel voor de bedrijven zelf als voor hun onderaannemers en leveranciers, de kosten voor begeleiding en audit, en tenslotte het nut en de meerwaarde van de oefening.

Administratieve last en werklust

Er werd gewerkt met een schaal van 1 tot 10, maar ook met een Likertschaal van 1 tot 5 die kwalitatief werd benoemd. Sommige vragen voorzagen een invulveld en er kon bijkomende commentaar worden achtergelaten.

De administratieve last die gepaard gaat met de voorbereidingen voor het onderdeel dubbele materialiteitsanalyse werd door de respondenten redelijk hoog ingeschat, met een gemiddelde score van 6,77 op een schaal van 1 tot 10, waarbij 10 heel hoog was.

De planlast en werklust voor de eigen medewerkers bij de CSRD-rapportage wordt als zwaar ervaren, met een gemiddelde score van 7,72 op een schaal van 1 tot 10, waarbij 10 zeer hoog was.

Gevraagd naar de werklust in mandagen, kwamen we tot verrassende resultaten. Deze zijn enigszins te verklaren door verschillen in omzet. Ons staal van bedrijven varieert van minder dan 100 miljoen euro tot ruim een half miljard euro. Dat verklaart enkele verschillen. Hoe groter het bedrijf, hoe groter de verwachte werklust, maar die toename is verre van evenredig. In 2024 hebben de bevroegde bedrijven gemiddeld 77 werkdagen eigen werk in de voorbereiding gestoken. Men verwacht dat dit zal toenemen naar 134 werkdagen (circa 0,6 FTE) in 2025, om dan weer te dalen naar 112 werkdagen in 2026 (circa 0,5 FTE). De inschattingen lopen aanzienlijk uiteen, veel verder dan de grootte of het aantal materiële onderwerpen kunnen verklaren. Het is duidelijk dat hier ook een schaalvoordeel speelt voor grotere bedrijven. De rapporteringslast stijgt immers niet evenredig met de omzet mee. De investering qua tijd en geld is dus voor de kleinere bedrijven relatief een pak groter.

Werklust voor onderaannemers en toeleveranciers

CSRD-plichtige bedrijven dienen data te rapporteren die ze van andere partijen in de keten moeten verkrijgen. Dit is het watervaleffect. Zo zet zich de vraag naar data over CO₂, circulariteit, EPD's, afval, etc. stroomopwaarts in de keten door. De respondenten schatten in dat ongeveer 25% van hun onderaannemers en leveranciers zelf CSRD-plichtig is.

We peilden naar de werklust en kosten die men verwacht specifiek voor onderaannemers en toeleveranciers met betrekking tot ESRS E1 (Climate action) en E5 (Circular economy & resource use). Men scoorde dit op een schaal van 1 (zeer laag) tot 10 (zeer hoog). Voor E1 (Climate action) gaf men een gemiddelde score van 7,39 en voor E5 (Circular economy & resource use) een gemiddelde van 6,81.

Het is verontrustend dat 7 op de 10 bedrijven grote problemen verwacht bij de dataverzameling van CO₂-emissies bij ketenpartners en 1 op de 10 gedeeltelijke problemen. Slechts 1 op de 10 bevroegde bedrijven verwacht geen problemen of weet het nog niet.

Kosten voor begeleiding en audit

De meeste bedrijven doen een beroep op externe begeleiding. We peilden naar de kosten hiervan. Hoewel het niet steeds duidelijk is wat er in die begeleiding is inbegrepen, geeft het totaalbedrag wel inzicht in de omvang van de budgetten. Voor 2025 bedroeg het gemiddelde consultancybudget 27.000 euro. In 2026 ziet men dat wat dalen tot gemiddeld 19.000 euro en in 2027 verwacht men gemiddeld 17.000 euro. Ook hier waren er uitschieters: bouwgroepen en grotere bedrijven zijn complexer, wat zich deels toont in de prijszetting.

9 van de 10 van de bevroegde bedrijven heeft al contact gehad met de revisor over de materie. In 43% van de gevallen dringt de revisor aan op een pre-validatie-oefening in 2025, maar slechts in 13% van de gevallen is hiervoor een prijs vastgelegd. De transparantie qua prijszetting is vrij laag. Zo geeft 25% van de respondenten aan dat de prijs van de revisor rekening houdt met het aantal ESRS-standaarden en materiële onderwerpen (hoe meer onderwerpen, hoe meer werk). 19% geeft aan dat het aantal onderwerpen niet in rekening wordt gebracht. De rest weet het niet.

Men zou verwachten dat bestaande geauditeerde managementsystemen (zoals ISO 14001, ISO50001 of de CO₂-prestatieladder) de CSRD-auditlast zouden verminderen. Onze bevraging bevestigt dat niet. Slechts één respondent gaf aan dat er rekening mee wordt gehouden. Vier respondenten gaven aan dat alles opnieuw wordt geauditeerd, zonder gunstige impact op de auditopdracht en de prijs. De rest gaf aan het niet te weten of niet over dergelijke systemen te beschikken.

Omdat we uit de markt en bij onze klanten veel feedback kregen over het gebrek aan sectorkennis bij revisoren, peilden we naar hun competentie en pragmatische insteek bij bouwspecifieke auditonderwerpen. 14% vindt de revisor competent, 38% scoort neutraal of weet het niet goed, en eveneens 38% vindt de revisor incompetent. De extremen "zeer competent" en "helemaal niet competent" gelden elk voor 4%. Zelf kunnen we deze vaststelling bevestigen. Een financiële audit is niet hetzelfde als een ESG-audit en als men echt wil wegen dan moet men de sector door en door kennen. Zulke profielen zijn allicht de spreekwoordelijke speld in de hooiberg.

Nut en efficiëntie van de aanpak

De CSRD bevestigt in onze bevraging haar reputatie om veel administratieve last met zich mee te brengen. Maar rendert de oefening ook? Dit peilden we op meerdere manieren. Het is interessant om vast te stellen dat de CSRD zorgt voor extra maturiteit op het vlak van datamonitoring en duurzaamheid. De relevantie en het nut van de CSRD voor strategische doelstellingen rond deze onderwerpen scoorden de respondenten op een schaal van 1 tot 10 met een gemiddelde van 6,07. Niet slecht, maar ook weer niet bijzonder.

Toch is de oefening niet zonder nut. De vraag of men ook zonder CSRD-oefening zou weten welke ESG-onderwerpen voor het bedrijf belangrijk zijn, scoorde 6,47. Dit duidt erop dat er nuttige inzichten zijn.

De toegevoegde waarde van de CSRD-rapportage voor het concreet en tastbaar verbeteren van duurzaamheid binnen de bedrijfsvoering en de keten krijgt slechts een 5,75 op 10. Dit resultaat geeft te denken gezien de vele middelen die naar de CSRD stromen.

De vraag is of dit efficiënter kan met evenveel resultaat en minder bureaucratie. Het antwoord is duidelijk: 48% van de respondenten is volmondig overtuigd, terwijl 48% "misschien" antwoordt. Slechts 4% ziet geen verbetering mogelijk.

Het kan dus duidelijk eenvoudiger. 86% van de respondenten is voorstander van een sectorgenerieke lijst van te rapporteren onderwerpen met minimale vereisten rond CO₂, materiaalgebruik en werknemersveiligheid, met optionele uitbreidingen voor specifieke bedrijven. Op basis van die lijsten zou men zaken kunnen aanvinken of afvinken en dit verklaren. 14% ziet het nut hiervan echter niet in.

10. Conclusie: strategie aub i.p.v. compliance -verbetersuggesties

Terug naar de CSRD en duurzaamheid. De invoering van de CSRD en het watervaleffect brengen grote uitdagingen én kansen voor bedrijven in de bouwsector. De administratieve last is zwaar en het verzamelen van data is lastig, vooral bij scope 3-emissies en de complexe waardeketen. Toch is het cruciaal om deze eisen strategisch te benaderen in plaats van ze alleen als een verplichting te zien.

Onze analyse bij verschillende bedrijven toont aan dat bepaalde ESRS-standaarden steeds belangrijk blijken, met name E1 (Klimaatverandering), S1 (Eigen personeel) en G1 (Bestuur en ethiek). Dit wijst op gemeenschappelijke materiële kwesties. Bedrijven kunnen dus profiteren van gezamenlijke aanpakken en sectorspecifieke oplossingen.

Er zijn echter zorgen over de subjectiviteit in het DMA-proces, uiteenlopende interpretaties van auditors en mogelijke concurrentienadelen door het openbaar maken van gevoelige informatie. Er is behoefte aan duidelijkheid over definities en reikwijdte binnen de standaarden om praktische bruikbaarheid te waarborgen.

Daarom is het essentieel dat de sector, met steun van organisaties zoals BouwUnie, zich inzet voor collectieve actie. Dit betekent lobbyen voor praktische oplossingen, het delen van best practices en mogelijk het ontwikkelen van sectorspecifieke richtlijnen om naleving te vereenvoudigen en dubbele inspanningen te verminderen.

Ondanks de uitdagingen biedt het integreren van duurzaamheid in de kern van de bedrijfsstrategie op lange termijn grote voordelen. Door te focussen op strategische waardecreatie en duurzaamheid in de hele organisatie te verankeren, kunnen bedrijven hun veerkracht en concurrentievermogen versterken en positief bijdragen aan samenleving en milieu. Ondertussen moet er echter vooral gebouwd worden. De CSRD zorgt ervoor dat we dit momentum gaan verliezen en dat duurzaamheid afglijdt naar erg dure compliance en legal. Het zorgt ervoor dat budgetten om echt nuttige dingen te doen onder druk komen te staan.

Wat stellen we dan voor? De CSRD moet de evolutie naar een groene en veerkrachtige economie faciliteren. Audit, papierwerk, holle policies waarin iedereen ChatGPT napraat, zijn daarbij geen

meerwaarde. Resultaten zijn dat wel. Ik durf te poneren dat het voor de meeste sectoren en bedrijfsactiviteiten makkelijk is om de grootste milieu-uitdagingen te poneren.

Specifiek voor de bouwsector dient het volgende te gebeuren:

- Alle bedrijven hanteren dezelfde sustainability matters / onderwerpen die op maat van de discipline aangepast worden. Ze gebruiken daarvoor de sectorlijst van Sustacon.
- Alle bedrijven gebruiken hetzelfde scoringssysteem en vullen eenzelfde sjabloondossier in om tot de Dubbele Materialiteitsoefening te komen.
- Bedrijven rapporteren sowieso over onderwerpen binnen de standaarden E1 (Climate action), S1 (Own workforce) en G1 (Business Conduct). Ze kiezen er zelf voor, naargelang de activiteit, om te werken rond de andere E-standaarden, in het bijzonder allicht E5 (Circularity and resource use). Laat deze dan als standaard gelden volgens een comply of explain principe, maar zonder de heel administratieve mallemlen.
- Bestaande auditsystemen of certificaties zoals de CO₂-prestatieladder, ISO 14001, ISO 45001 worden integraal erkend en de materie wordt niet verder onderzocht.
- Policydocumenten, algemene teksten (stress-test) worden door de sectororganisaties ter beschikking gesteld. Stel een sectorale bibliotheek op met gestandaardiseerde KPI's, sjablonen en voorbeelden, gericht op de meest relevante CSRD-vereisten. Dit vereenvoudigt het proces en voorkomt dubbel werk voor bedrijven die elk hun eigen interpretatie moeten opstellen.
- Bepaal sectorbrede generieke waarden voor moeilijke datapunten, zoals scope 3-emissies en circulaire prestatie-indicatoren. Deze generieke waarden bieden een standaard die bedrijven kunnen gebruiken wanneer exacte cijfers moeilijk te verkrijgen zijn, waardoor het verzamelen van exacte gegevens minder druk legt op individuele bedrijven.
- Werk samen met Europese instanties om certificaten zoals ISO 14001, ISO 45001 en de CO₂-prestatieladder te laten erkennen als voldoende bewijs van compliance voor specifieke rapportage-onderdelen. Dit voorkomt dubbele auditkosten en biedt de bedrijven meer zekerheid over hun compliance.
- Werk aan raamovereenkomsten voor pragmatische audits binnen een vast prijskader.

Met betrekking tot de CSRD hebben we de volgende algemene aanbevelingen:

- De regelgeving kan flexibeler worden gemaakt, met lichtere vereisten voor kleinere bedrijven, zodat de administratieve lasten in verhouding zijn tot hun capaciteit.
- Door gebruik te maken van betaalbare SaaS-oplossingen kan de noodzaak voor dure handmatige rapportageprocessen worden verminderd.
- De CSRD bevat uitgebreide rapportage-eisen, waarbij bedrijven honderden datapunten moeten rapporteren. Dit leidt tot een zware administratieve last en bemoeilijkt de focus op strategische duurzaamheidsacties. Vooral het verplicht rapporteren over ESG-criteria (milieu, sociaal en governance) kan voor bedrijven een te brede scope zijn.
- De EU zou kunnen overwegen om de complexiteit van de eisen verder te verminderen, zoals al gedeeltelijk is gedaan door EFRAG.
- Een duidelijke en minimale invulling van het concept limited assurance en een uitbreiding van de periode tot 5 jaar i.p.v. 3 jaar. Vandaag wordt dit door de revisoren op diverse manieren geïnterpreteerd.

- Er is vandaag onvoldoende transparantie over prijzen en omvang van de audit en de normale concurrentie kan onvoldoende spelen door tal van beperkingen en de manier dat auditoren hun klanten benaderen
- Door gebrek aan ervaring of uit voorzichtigheid t.o.v. de auditor rapporteren bedrijven vaak over te veel ESG-indicatoren, zelfs als deze niet materieel zijn voor hun specifieke activiteiten. Dit leidt tot hogere kosten voor dataverzameling, verwerking en rapportage, terwijl de toegevoegde waarde van deze informatie laag is. Minimale sectorstandaarden kunnen de oplossing bieden (cfr. EU-taxonomie)
- Het creëren van meer concurrentie door ook kleinere, gespecialiseerde adviesbureaus te accrediteren kan de kosten verlagen.

Tenslotte delen we nog graag een deel van de feedback van de bevraagde bedrijven:

- "Creëer standaarden voor bedrijfsspecifieke en landspecifieke indicatoren, en geef richtlijnen voor materialiteitsgrenzen om relevante thema's beter af te bakenen."
- "Stel de verplichting enkele jaren uit en koppel de CSRD aan bestaande normeringen zoals ISO en de CO₂-prestatieladder."
- "Ontwikkel sectorgerichte standaarden en praktische richtlijnen die de financiële en administratieve druk op bedrijven verlagen."
- "Vereenvoudig de 'how' en verduidelijk de 'why', want de huidige methode is geschreven door en voor juristen. Maak het proces begrijpelijker voor ketenpartners."
- "Introduceer meer sectorspecifieke richtlijnen die aansluiten bij de realiteit van niet-productieomgevingen zoals logistiek. Flexibiliteit en duidelijkheid zijn hierbij cruciaal."
- "Pragmatische aanpak, meer gezond verstand, en een langere voorbereidingstijd zonder overbodige rapporteringen en verplichte tussenkomst van revisoren."
- "Ontwikkel templates voor specifieke sectoren, zoals de bouw, om rapportage te standaardiseren en fragmentatie te voorkomen."
- "Vind de balans tussen regelgeving en flexibiliteit om ondernemerschap te stimuleren. Koppel regelgeving aan de realiteit van de bouwmarkt."
- "Bied ondersteuning op sectorniveau met gestandaardiseerde vragenlijsten en een gedeeld dataplatform voor klanten en leveranciers."
- "Start pragmatisch en focus op de echte impact van bedrijven. Vermijd onnodige papieroefeningen en onrealistisch hoge auditkosten."
- "Duidelijkheid geeft vertrouwen. Begin, en de werkbelasting kan beter worden ingepland."
- "Met een pragmatische aanpak kan de CSRD greenwashing tegengaan en geverifieerde, relevante ESG-rapportages leveren in een gestandaardiseerd format."
- "Bied methoden aan op maat van sectoren vóór de volledige invoering, om bedrijven beter voor te bereiden."
- "Keep it simple en maak het pragmatischer om een bredere betrokkenheid bij duurzaamheidsdoelen te realiseren."